

Basel III

INKIJKEXEMPLAAR

INKIJKEXEMPLAAR

Basel III

INKIJKEXEMPLAAR

Meer informatie over deze en andere uitgaven kunt u verkrijgen bij:

Concept uitgeefgroep

Postbus 447

1213 PD Hilversum

Tel.: 035 7506 117

E-mail: info@conceptuitgeefgroep.nl

Website: www.conceptuitgeefgroep.nl

Eerste druk: 2012

Tweede druk: 2015

Derde druk: 2016

Foto omslag: Bank for International Settlements (BIS) in Basel, Switzerland. Door Lucansta via Shutterstock.com

© Educatieve Uitgeverij Nederland (EUN) bv, 2015

Concept uitgeefgroep is een handelsnaam van Educatieve Uitgeverij Nederland (EUN) bv

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enigerlei wijze zonder voorafgaande toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische verveelvoudiging uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht.

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteurs, redactie en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten en onvolkomenheden, noch voor de gevolgen ervan.

NUR: 793

ISBN: 9789491743429

INHOUD

1	INLEIDING	7
2	TOTSTANDKOMING BASEL III	11
	Inleiding	11
2.1	Achtergrond opmars versterking regelgeving	11
2.2	Beleidsinitiatieven na de crisis	12
2.3	Van Basel II naar Basel III	15
3	ONTWIKKELING BASEL AKKOORDEN	25
	Inleiding	25
3.1	Achtergrond en oorsprong Basel akkoorden	25
3.2	Basel I	26
3.3	Basel II	28
3.4	Basel III	34
3.5	Herzieningen Basel III	40
4	OP WEG NAAR BEHEERSBARE SYSTEEMBANKEN	43
	Inleiding	43
4.1	Achtergrond	43
4.2	Beleidsraamwerk voor systeemrelevante banken	44
4.3	Hoe verder?	53
5	Counterparty credit risk + credit value adjustment (CVA)	55
	Inleiding	55
5.1	Achtergrond en het Basel marktrisicoraamwerk	55
5.2	Kapitaal berekeningen voor tegenpartijrisico	58
5.3	Risico in derivaten	68
5.4	Gevolgen	74
6	Fundamental review of the trading book	75
	Inleiding	75
6.1	Basel marktrisicoraamwerk	75
6.2	Het bankboek en handelsboek	78
6.3	Interne modellen methode	80
6.4	Standaardmethode	85
6.5	Gevolgen	88
	Bibliografie	89

7	LEVERAGE RATIO	91
	Inleiding	91
7.1	Achtergrond leverage en business model bank	91
7.2	Leverage onder Basel I en Basel II	92
7.3	Leverage ratio in Basel III	94
7.4	Interactie leverage ratio met kapitaalratio	96
7.5	Interne sturing	97
7.6	Tijdslijnen inleverage ratio	99
8	LIQUIDITEITSRATIO'S VAN BASEL III	101
	Inleiding	101
8.1	Achtergrond focus liquiditeitsbeheer	101
8.2	Liquiditeitsratio's NSFR en LCR in Basel III	102
9	IMPLICATIES LIQUIDITEITSRATIO'S	113
	Inleiding	113
9.1	Implicaties NSFR	113
9.2	Implicaties LCR	127
9.3	Complexe werking NSFR en LCR	135
10	IMPLICATIES DATA- EN RAPPORTAGE EISEN BASEL III	137
	Inleiding	137
10.1	Achtergrond eerdere (Basel II-) implementaties	137
10.2	Framework voor analyse	138
10.3	Veranderende regelgeving	143
10.4	Robuuste infrastructuur risicomanagement	144
10.5	Nieuwe trends op IT-Gebied	149
	IT-Implementatie Basel III	150
10.6	Basel III: Alleen Compliance of een Strategische Kans	151
11	VAN BASEL 3 NAAR EUROPESE WETGEVING	153
	Inleiding	153
11.1	Toezichtsmaatregelen in de aanloop naar Basel 3	153
11.2	Vertaling Basel 3 in wetgeving	155
12	ORGANISATORISCHE GEVOLGEN VAN BASEL III	159
	Inleiding	159
12.1	Organisatorische gevolgen van Basel II	159
12.2	Organisatorische gevolgen van Basel III	161
	Over de auteurs	167
	NAWOORD	175

HOOFDSTUK 1

INLEIDING

De wereldwijde regelgeving voor banken wordt aangestuurd door de Bank of International Settlements, ofwel de BIS. Alhoewel formeel geen wetgevende instelling, worden de adviezen van de BIS wereldwijd als maatgevend beschouwd. Als onderdeel van de BIS komt het Baselse Comité voor Banking Supervision (BCBS) door middel van het Basel III akkoord met nieuwe, additionele richtlijnen voor het prudentieel toezicht op banken. Basel III is gericht op twee hoofddoelen:

- het vergroten van de weerbaarheid van de bancaire sector tegen schokken als gevolg van financiële en economische spanningen
- het risico verminderen dat de crisis van de financiële sector zal overslaan naar de reële economie

Uitgangspunt is dat banken ondernemingen zijn die een winstgevend bedrijf voeren met een gezonde risicograad. Omdat banken niet los te zien zijn van het banksysteem en van de economie waar het banksysteem deel van uitmaakt, is internationaal sector overspannend toezicht noodzakelijk. Het raamwerk van Basel is een stelsel richtlijnen, aan de hand waarvan wereldwijd de centrale banken toezicht houden op de banken in hun land.

De crisis heeft aangetoond dat banken na jaren van prijserosie en gedreven door aantrekkelijke rendementen uit innovatieve financiële producten, terecht waren gekomen in een onoverzichtelijk maar onderling zeer sterk verweven financieel systeem. Juist de combinatie van financiële innovatie en immer toenemende volumina van financiële transacties had banken als nooit tevoren kwetsbaar gemaakt voor systeemrisico. Tevens bleek wereldwijd dat banken over onvoldoende liquiditeit en tegelijkertijd over onvoldoende kapitaal beschikten om aan grote schokken weerstand te kunnen bieden. Daarbij bleken te grote risico's te bestaan in IT-systemen van data systemen die de snelheid van de vernieuwingen en het toenemende transactievolume onvoldoende konden bijben. Rapportages bleven achter bij de werkelijke risico's, met alle gevolgen van dien.

Om de tekortkomingen van de markt, zoals die onthuld zijn door de crisis, te mitigeren wil BCBS een aantal fundamentele hervormingen van de internationale regelgeving bewerkstelligen. De hervormingen versterken op microniveau de individuele banken, maar hebben op macroniveau ook als doel om systeemrisico's te verminderen en de procyclische versterking van deze risico's in de tijd te beteugelen. Het is duidelijk dat de successen van deze micro- en macro aanpak van het toezicht met elkaar verbonden zijn, aangezien een grotere veerkracht op het niveau van de individuele bank het risico op schokken in het gehele bankensysteem vermindert.

Waar Basel III wereldwijd speelt, zijn in dit boek alleen de implicaties uitgediept voor Nederlandse banken. Zij zijn onderworpen aan Europese wetgeving, waar duidelijk Basel III in doorklinkt. De Nederlandse banken zien zich gesteld voor de uitdaging om zo snel mogelijk de nieuwe richtlijnen in hun bankbedrijf te incorporeren. Alhoewel bijvoorbeeld het liquiditeitstoezicht bij DNB al op menig punt strenger was dan dat in menig buitenland, zullen ook de Nederlandse banken nu meer solvabiliteit en liquiditeit moeten aanhouden, teneinde duurzaam met een lager rendement te kunnen opereren onder de nieuwe regelgeving. De gevolgen hiervan voor het

ondernemersmodel van banken wordt hierbij heel pregnant op de proef gesteld en vereist significante aanpassingen in de gehele bancaire sector en bij individuele banken.

Waar het bovenstaande geldt voor alle banken, zijn de grootste onder hen, de systeembanken, onderhevig aan een bijzonder bewind. Daarmee wordt extra stabiliteit van deze banken beoogd, maar wordt wel vermeden dat ze misbruik maken van de veilige hand boven hun hoofd.

Er is algemene eensgezindheid dat het Franse adagium 'reculer pour mieux sauter' ook ditmaal opgaat. Anders gezegd zal door de banken een stap terug gemaakt moeten worden om daarna een grotere stap voorwaarts te kunnen zetten. Echter nog niet alle kruitdampen rond Basel III zijn opgetrokken. Bovendien moet in Europa CRD IV nog bekrachtigd worden. Vinger aan de pols is dus geboden.

Naast een gedetailleerde weergave en uitwerking van de maatregelen voor Nederlandse banken, al dan niet systeembank, wordt aandacht besteed aan de nieuwe eisen op het gebied van data en rapportage bij banken en aan implementatie in de Europese wetgeving (CRD IV).

Met deze opzet wordt Basel III nader toegelicht en uitgewerkt voor uiteenlopende belanghebbenden en geïnteresseerden, zoals:

- medewerkers bij banken
- consultants
- business analisten IT
- juristen
- accountants
- auditors
- financieelanalisten

De hoofdstukindeling van dit boek volgend komen de volgende thema's aan bod:

- totstandkoming van Basel III en CRD IV
- kapitaalvereisten
- beleid voor systeembanken
- credit value adjustment
- leverage ratio
- liquiditeitsratio's
- inbedding in de Europese wetgeving
- rapportagevereisten
- organisatorische implementatie
- marktrisico in het handelsboek - Fundamental Review of the Trading Book

Totstandkoming van Basel III en CRD IV

Auteur Steins begint met een overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen tijdens de kredietcrisis, somt vervolgens de beleidsmatige respons direct na de crisis op. Het hoofdstuk geeft een overzicht van de totstandkoming van Basel III, benoemt op hoofdlijnen de voorgestelde veranderingen en eindigt op het punt waar de Group of Governors and Heads of Supervision overeenstemming bereiken over de 'rules text'. Dit is het eindproduct van het Basel Comité en vormt de basis voor de aanpassingen die overheden zullen doorvoeren aan (nationale) wetgeving op het gebied van prudentiële vereisten.

Kapitaalvereisten

In dit hoofdstuk brengen auteurs Klein en Kampen eerst de oorsprong van de kapitaaleisen aan de orde. Daarna wordt ingegaan op de Baselse akkoorden: Basel I uit 1988, Basel II uit 2005 en Basel III uit 2010 en wat de gevolgen van deze afzonderlijke regelgeving was en is op de kapitaaleisen. De basis van Basel I was dat banken kapitaal moesten aanhouden voor het kredietrisico op de actiefzijde van de balans. Onder Basel II, gebaseerd op het driepijlersraamwerk, moest behalve voor kredietrisico en marktrisico ook voor operationeel risico kapitaal worden aangehouden. Daarbij konden de banken kiezen uit drie mogelijkheden om het kredietrisico in te schatten en drie manieren om de omvang van hun marktrisico en operationele risico te benaderen. Dit was een stimulans voor een risicogewogen prijsstelling van bankprodukten. Na Basel II volgden in Basel III aangepaste kapitaaleisen met onder meer de strengere definitie van de kwaliteit van het bankkapitaal, de introductie van additionele kapitaalsbuffers, liquiditeitsrichtlijnen en detaillering van specifieke vereisten.

Beleid voor systeembanken

Auteur Piljic behandelt in dit hoofdstuk de vijf kernonderdelen van het door de Financial Stability Board (FSB) opgestelde beleidsraamwerk voor systeembanken, zoals DNB dit in werking stelt. Daarbij komen de onderdelen van een herstel- en resolutieplan in detail aan bod, evenals de versterking van het verliesabsorberend vermogen. Het einddoel van dit beleidsraamwerk is dat instellingen failliet kunnen gaan zonder dat de belastingbetaler (een deel van) de financiële lasten daarvan zou dragen en zonder verstorende besmettingseffecten naar het financiële systeem, terwijl de kernfuncties van de instelling overeind blijven. Het ingezette beleid voor systeemrelevante banken is vergevorderd, maar nog niet voltooid. Bovendien werkt DNB samen met andere centrale banken en toezichthouders aan het ontwikkelen van beleidsinstrumentarium om risico's, die niet-bancaire spelers raken, te mitigeren.

Credit value adjustment

In dit hoofdstuk bespreken auteurs Dessens en Kampen de maatregelen zoals die in Basel III rondom tegenpartijrisico en CVA worden opgenomen. CVA is in Basel III opgenomen om het verschil in marktwaarde van derivaten met en zonder kredietrisico te mitigeren. Na een korte beschrijving van maatregelen om tegenpartijrisico in derivatentransacties te mitigeren gaan de auteurs dieper in op de methodologie van de CVA berekeningen en bespreken zij hoe CVA in de praktijk bij financiële instellingen berekend wordt.

Marktrisico in het handelsboek - Fundamental Review of the Trading Book

In dit hoofdstuk bespreken Sjoerd Kampen, Bernard Klein en Gerdie Knijp de kapitaaleisen voor marktrisico binnen het handelsboek (*trading book*). De herziening van het marktriscoraamwerk, bekend als de *Fundamental Review of the Trading Book* (FRTB), moet resulteren in verbeterde kapitaaleisen voor marktrisico binnen het handelsboek en daarmee in een grotere stabiliteit van de bankensector. In het hoofdstuk wordt eerst de grens tussen bank- en handelsboek beschreven. Vervolgens wordt ingegaan op modellen die banken gebruiken voor de berekening van de kapitaaleisen voor marktrisico. Zowel de standaardmethode als de interne modellen methode worden in detail beschreven. Tot slot worden de mogelijke gevolgen van de FRTB voor banken besproken.

Leverage ratio

In dit hoofdstuk brengt auteur Schnetzler de leverage ratio aan de orde. Deze nieuwe maatstaf beoogt een extra veiligheidsklep te zijn. Banken worden door deze ratio gedwongen niet alleen te sturen op risicogewogen rendement, maar ook de hefboomwerking van het eigen vermogen in de gaten te houden. Niet alleen de berekening van de leverage ratio maar ook de interactie van de leverage ratio met de kapitaalratio komt aan bod. Banken zullen

namelijk naar verwachting streven naar een optimale risicoweging, waardoor tegelijk aan beide ratio's wordt voldaan.

Liquideitsratio's

In het eerste van de twee opeenvolgende hoofdstukken van de hand van auteurs Zondag en Comanne over de liquideitsratio's van Basel III worden eerst de formules van de Net Stable Funding Ratio (NSFR) en de Liquidity Coverage Ratio (LCR) besproken. Aan de hand van enkele voorbeelden wordt de beoogde werking van beide ratio's verklaard. De typerende gevoeligheden van deze ratio's worden met voorbeelden toegelicht. In het daarop volgende hoofdstuk worden de gevoeligheden van de NSFR en de LCR uitgewerkt voor verschillende bancaire bedrijfsstrategieën. Hierin komen achtereenvolgens aan bod: het effect van de verschillende ASF-factoren, de RSF-factoren, de combinaties van de ASF- en RSF-factoren en de invloed daarop van de factor tijd.

Implicaties data- en rapportageeisen Basel III

Dit hoofdstuk, geschreven door auteur ter Horst, geeft een overzicht van de data- en rapportageeisen van Basel III. Daarna wordt de verwachte impact ervan op de IT-functie geschetst aan de hand van een framework. Vervolgens komt aan de orde hoe een robuuste infrastructuur en architectuur van het risicomanagement eruit zou kunnen zien om aan deze eisen te voldoen. Daarna komen voor de banken nuttige IT-trends aan bod. Het hoofdstuk eindigt met een aantal aanbevelingen voor de benadering van de implementatie van Basel III.

Van Basel III naar Europese wetgeving

Dit hoofdstuk begint met een overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen tijdens de kredietcrisis, somt vervolgens de beleidsmatige respons op en besluit met de huidige status van de besluitvorming en de totstandkoming van Basel 3 en Basel 4.

Organisatorische gevolgen van Basel III

In dit hoofdstuk brengen auteurs Zondag en ter Horst ten slotte een aantal van de belangrijkste eenmalige en permanente organisatorische aspecten van Basel III aan bod. De organisatorische gevolgen van Basel III laten zich vooral gelden op twee gebieden:

- De coördinatie van de benodigde data en het beleid rondom data voor gebruik door verschillende functionele gebieden
- Het optimaliseren van de activiteitenportfolio in het licht van nieuwe CRD I

HOOFDSTUK 2

TOTSTANDKOMING BASEL III

INLEIDING

De gebeurtenissen tijdens de kredietcrisis hebben op een aantal gebieden tekortkomingen in de regelgeving blootgelegd. Deze tekortkomingen gingen als 'lessons learnt' vooraf aan versterkte regelgeving en beleidsinitiatieven. Op Europees niveau in de CRD (Capital Requirements Directive) en de CRR (Capital Requirements Regulation), en wereldwijd in Basel 2.5 en Basel 3.

Dit hoofdstuk begint met een overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen tijdens de kredietcrisis, somt vervolgens de beleidsmatige respons op en besluit met de huidige status van de besluitvorming en de totstandkoming van Basel 3 en Basel 4.

2.1 ACHTERGROND OPMARS VERSTERKING REGELGEVING

De periode in de aanloop naar de crisis kenmerkt zich door een grote hoeveelheid liquiditeit in de markt, tegen historisch lage tarieven. De lage rentes hebben mede tot gevolg dat investeerders steeds meer moeite moeten doen om aantrekkelijke rendementen te realiseren. Ook stimuleert de lage rente consumenten om meer te lenen.

Blueprint for the American Dream

In de VS is onder president George W. Bush een beleid gevoerd dat erop was gericht om meer Amerikanen een eigen huis te laten bezitten. Dit plan, 'Blueprint for the American Dream', voorziet in de realisatie van 5,5 miljoen woningen. Een aantal partijen in het subprimesegment legde zich toe op het verstrekken van hypotheekleningen, zonder de intentie te hebben om deze op de eigen boeken te houden. De strategie waarbij de leningen worden doorverkocht aan investeerders, staat bekend als 'originate to distribute'. Investeerders krijgen in dit model de kans om te investeren in stukken die een goed rendement bieden, tegen een als laag gepercipieerd risico (een aanname die later onjuist zal blijken te zijn). Deze stukken werden later een verspreidingsmechaniek voor de crisis.

In Europa vormde Northern Rock, een Britse hypotheekbank, het eerste teken dat de crisis zich aan het verspreiden was. De bank werd slachtoffer van het afnemende vertrouwen in de financiële markten. Ze had haar funding voor een groot deel betrokken op de kapitaalmarkt en was erg kort gefinancierd. Dit wil zeggen dat zij zich voornamelijk financierde via professionele investeerders, die middelen voor een korte termijn ter beschikking stelden. Dergelijke middelen zijn volatieler dan spaargeld. Er ontstond een bank run toen in september 2007 duidelijk werd dat deze bank niet meer via de financiële markten kon voorzien in haar financieringsbehoefte. De beelden hiervan zal iedereen zich herinneren: rijen klanten die zich hadden verzameld buiten een kantoor van Northern Rock, wachtend op hun beurt om hun geld bij de bank te kunnen weghalen. In reactie daarop stelden beleidsmakers een internationaal raamwerk voor liquiditeitsrisicomanagement voor.

Case: Lehman Brothers

Op 15 september 2008 vraagt Lehman Brothers in de VS Chapter 11 bankruptcy protection aan. Lehman Brothers heeft veel subprime securitisaties met een slechte rating op zijn balans staan. De waarde van de posities nam af door de verslechterende marktomstandigheden, waardoor Lehman Brothers deze posities moest afwaarderen. Hierdoor ontstonden er twijfels over de soliditeit van de instelling. Lehman Brothers kwam terecht in een negatieve spiraal, die eindigde op die 15e september. Een dag daarvoor kondigt the Bank of America aan dat ze in gesprek is met Merrill Lynch over een overname van deze bank.

De ondergang van Lehman Brothers bracht een schokkeffect in de markt teweeg. Op 16 september schoot de Federal Reserve AIG te hulp met een credit facility van USD 85 mld. AIG had credit default swaps uitgegeven ter verzekering van instrumenten met een AAA-rating. Een deel daarvan had betrekking op subprime CDO's. Na het falen van Lehman Brothers kwamen investeerders erachter dat AIG minder had afgeboekt op haar subprimehypotheekportefeuilles. Hierdoor was de waardering hoger dan die van de portefeuille van Lehman Brothers. Toen rating agencies naar aanleiding van aanhoudende zorgen over mogelijke extra afschrijvingen op de subprimeportefeuille van AIG de rating verlaagden, veroorzaakte dit een liquiditeitscrisis bij AIG.

2.2 BELEIDSINITIATIEVEN NA DE CRISIS

Veel beleidsmaatregelen zijn een directe reactie op de gebeurtenissen tijdens de crisis.

Toezichthouders zijn tot een indrukwekkende lijst met eisen en wensen gekomen, die allemaal moeten zorgen voor een robuuster bankwezen:

- invoering van CRD 2
- invoering CDR 3 (Basel 2.5)
- invoering van Basel 3

2.2.1 INVOERING CRD 2

De tekortkomingen die de crisis blootlegde, hebben geleid tot aanscherping van de prudentiële regelgeving. In Europa is het Capital Requirements Directive (CRD, in het Nederlands: de Herzien Richtlijn banken, de basis voor de nationale prudentiële wetgeving in de lidstaten, de Wft in Nederland). De oorspronkelijke CRD kan daarbij worden gezien als CRD I. De aanpassingen aan de CRD zijn genummerd, CRD 2, CRD 3 et cetera. Hieronder worden de belangrijkste wijzigingen uit CRD 2 en CRD 3 besproken. Inmiddels zijn deze wijzigingen grotendeels opgenomen in de Capital Requirements Regulation (CRR). De CRR wordt later in dit hoofdstuk besproken.

CRD 2 bevat wijzigingen ten opzichte van de 'eerste' CRD op het terrein van:

- kredietrisico
- hybride kapitaalinstrumenten
- liquiditeit
- securitisaties; retentie-eis en toegenomen disclosure naar investeerder en aangepaste gewichten voor hersecuritisaties

Kredietrisico

CRD 2 zorgt voor een aanscherping van de grotepostenregeling. Om de onderlinge verwevenheid van banken te verminderen, worden de banken gedwongen om concentraties op uitzettingen ten opzichte van andere banken te verkleinen. Dit wordt gedaan door de maximale toegestane omvang van uitzettingen op andere banken te beperken. Hierdoor moet een bank haar uitzettingen diversifiëren of deze verminderen door risico's te mitigeren.

Hybride kapitaalinstrumenten

De criteria op basis waarvan een hybride kapitaalinstrument mag worden meegeteld in de bufferkapitaal, worden aangescherpt. Door strengere eisen te stellen aan de restricties op couponbetalingen, neemt het verliesabsorberende vermogen van hybride instrumenten toe. Hierdoor zijn deze instrumenten beter in staat om verliezen op te vangen.

Liquiditeit

Voor liquiditeit worden in CRD 2 wijzigingen doorgevoerd ten aanzien van de activa die banken tot buffer van liquide activa mogen rekenen.

Ook introduceert De Nederlandsche Bank (DNB) het Internal Liquidity Adequacy Assessment Process (ILAAP proces). Banken moeten als onderdeel van ILAAP kwalitatieve en kwantitatieve informatie leveren aan de toezichthouder. Deze beoordeelt de informatie en koppelt haar bevindingen terug via het Supervisory Review and Evaluation Process (SREP). Dit is de formele terugkoppeling aan een instelling. Hierbij kan de toezichthouder op basis van haar bevindingen een bank niet alleen dwingen om aanpassingen te maken in het interne liquideitsmanagement, maar bijvoorbeeld ook om de buffer aan liquide activa te vergroten. In 2012 is het ILAAP proces voor het eerst door Nederlandse banken doorlopen. Daarmee is Nederland, na de UK, het tweede land dat een ILAAP proces kent.

Securitisaties; retentie en disclosure

Op het gebied van securitisaties bevat CRD 2 een aantal belangrijke aanscherpingen van de regelgeving. Deze aanscherpingen hebben betrekking op de behandeling van de overdracht van een aanzienlijk deel van het risico (significant risk transfer of SRT), de verhoging van de conversiefactor voor liquideitsfaciliteiten, de retentie en disclosure, en de gewichten voor hersecuritisaties. Op deze laatste twee aanscherpingen wordt hierna ingegaan.

Als gevolg van CRD 2 mag een bank alleen nog investeren in securitisaties waarvan de uitgevende bank heeft aangegeven dat ze minimaal 5% netto economische interesse zal blijven aanhouden. Door deze vereiste houdt de uitgevende bank 'skin in the game'. Zij zal, als zich verliezen realiseren, een deel van deze verliezen voor haar rekening moeten nemen. Ook moet de uitgevende bank duidelijk aangeven dat ze te allen tijde zal voldoen aan deze vereiste. Alleen wanneer hieraan wordt voldaan, mag de andere bank investeren. Hierdoor wordt het 'originate to distribute' model onmogelijk gemaakt.

Aangepaste risico gewichten voor hersecuritisaties

De risicogewichten voor hersecuritisaties worden verhoogd. Hierdoor moet een bank meer kapitaal aanhouden voor dit producttype. Dit is een direct gevolg van inzichten opgedaan tijdens de crisis. Vooral hersecuritisaties bleken als gevolg van correlaties gevoeliger voor veranderingen in het betaalgedrag van de hypotheeklenkers die in de oorspronkelijke securitisatie waren opgenomen.

2.2.2 INVOERING CRD 3

CRD 3 bevat een aantal technische wijzigingen, zoals de verlenging van de Basel I vloer en de downturn loss given default (D-LGD vloer). De Basel I vloer is een transitiemaatregel die is ingevoerd bij de migratie van Basel I naar Basel 2. De vloer vereist dat een bank minimaal 80% van het kapitaal dat ze onder Basel I nodig had, ook aanhoudt in Basel 2. De vloer is alleen materieel in die gevallen waarbij in Basel 2 de kapitaaleisen lager uitvallen.

De D-LGD vloer zet een ondergrens van 10% voor deze risicofactor. Hierdoor mogen banken geen lagere waarde hanteren, ook al zouden ze van mening zijn dat deze op basis van eigen waarneming lager uitvalt. In CRD 3 wordt de D-LGD vloer twee jaar verlengd. Dit pakket legt verder minder nadruk op kapitaaleisen: een groot deel van deze richtlijn heeft betrekking op beheerst beloningsbeleid en het handelsboek.

In CRD 3 wordt een maximum gesteld aan het deel van de variabele beloning, dat contant mag worden uitbetaald. Daarnaast komen er ook restricties op de termijn waarop een bonus mag worden uitgekeerd: er komt een wachttijd. De restricties op beloningen die worden aangenomen, weerspiegelen de maatschappelijke onvrede op dit terrein.

Naast de eisen voor het beloningsbeleid worden de eisen voor het handelsboek versterkt. Vóór de crisis werden calculaties vereist voor Value at Risk (VaR), het theoretische bedrag dat een bank kan verliezen op handelsposities. Deze calculaties bleken onvoldoende rekening te houden met het gedrag van deze posities in stresssituaties. Daardoor was het kapitaal dat moest worden aangehouden op basis van VaR in gevallen niet voldoende. Om de kapitaaleisen meer in lijn te brengen met de vereisten in een stresssituatie, werd stressed VaR ontwikkeld. Hierdoor neemt het kapitaal, dat banken moet aanhouden toe.

Daarnaast wordt er voor het handelsboek de Incremental Risk Charge (IRC) geïntroduceerd. De IRC vereist kapitaal voor het default risico van een tegenpartij en voor risico's die samenhangen met kredietmigratie. De behandeling van securitisaties in het handelsboek wordt gelijkgetrokken met de behandeling in het bankenboek. Hierdoor worden de kapitaaleisen voor securitisaties in het handelsboek verzwakt.

2.2.3 EEN VOORUITBLIK OP BASEL 3

Een van de zaken die opvielen tijdens de escalatie van de crisis, is dat er in gevallen bij investeerders grote onduidelijkheid bestond over welke partij welke activa bezat, dan wel wat de indirecte blootstelling van partijen was op derden. Daarom zijn ook op dit terrein beleidsinitiatieven genomen. Zo worden onder Basel 3 de kapitaaleisen voor het handelsboek aangescherpt en wordt het gebruik van centrale tegenpartijen¹ (central counterparties of CCP's in het Engels) gestimuleerd. Op die manier houden banken meer kapitaal aan voor hun bilaterale verhandelde (Over The Counter (OTC)) derivaten en gaan zij meer via centrale tegenpartijen handelen. Het voordeel van het gebruik van centrale tegenpartijen is dat de onderlinge posities veel inzichtelijker zijn. Hierdoor wordt een belangrijk verspreidingsmechanisme van de crisis aangepakt. Het onderdeel tegenpartijen kredietrisico van Basel 3 grijpt hierop aan.

Een andere les die toezichthouders hebben geleerd, is dat ze onvoldoende instrumenten ter beschikking hadden om bubbelvorming in de economie tegen te gaan. Banken kunnen door hun kredietverstrekking economische cycli versterken. In economisch goede tijden gaan de prijzen van goederen omhoog als gevolg van toenemende vraag. Dit effect kan worden versterkt door bancaire kredietverstrekking. Vooral vastgoedfinanciering kan een bron zijn van procyclische effecten. De macro-economische gevolgen van de effecten van een huizenbubbel zijn bijvoorbeeld gevoeld in Ierland en Spanje. Toezichthouders vinden het belangrijk om een beter instrumentarium te krijgen om dit procyclisch gedrag af te remmen. Basel 3 bevat hiertoe het onderdeel procyclicality. Hierin worden concrete voorstellen gedaan om procyclisch gedrag door banken af te remmen.

In de jaren vóór de crisis opereerden banken al vaak op kapitaalniveaus die significant boven de minimeisen van Basel 2 lagen. Dit geeft aan dat marktpartijen de minimale vereisten te laag vonden. Ook bleek dat instellingen het lastig vonden om couponbetalingen op hybride kapitaalinstrumenten te annuleren of uit te stellen als dat nodig was. Instellingen waren bang voor de reputatieschade die kan samenhangen met het later of niet betalen

¹ Central counterparty (CCP): Als een transactie tussen twee partijen wordt gemaakt via een central counterparty neemt de central counterparty de rol van tegenpartij op zich. Het bestaande contract wordt dus vervangen door twee contracten met dezelfde voorwaarden, maar dan met de central counterparty als tegenpartij.

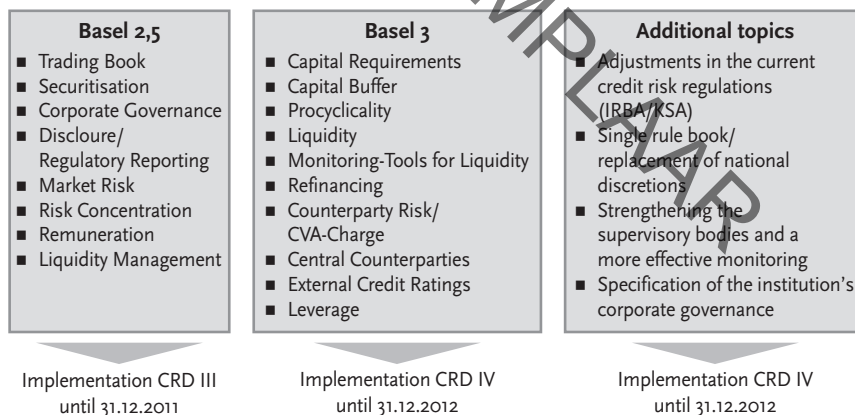
van een coupon. De les die toezichthouders daarvan leerden, is dat deze innovatieve kapitaalinstrumenten – instrumenten die het midden houden tussen een lening en aandelenkapitaal - in de praktijk minder in staat zijn geweest om verliezen op te vangen dan aanvankelijk gedacht. Er wordt gedacht aan het versterken van de kwaliteit van kapitaalinstrumenten, zodat hybride kapitaalinstrumenten aan striktere eisen moeten voldoen. Zij beschikken over betere verliesabsorberende eigenschappen. Ook zal er in kwantiteit meer kapitaal van instellingen worden gevraagd. Dit zorgt ervoor dat een bank beter in staat is om tegenslagen op te vangen. Door de hoeveelheid en kwaliteit van kapitaal te vergroten worden banken inherent weerbaarder.

Ook valt het toezichthouders op, dat sommige banken door goed ontwikkelde interne modellen kapitaal weten vrij te spelen. Toezichthouders zijn bang dat voor sommige typen portefeuilles de kapitaaleisen te laag uitvallen. Lager kapitaal veroorzaakt een toename van de leverage, de verhouding tussen het eigen vermogen en het balans totaal. Toezichthouders gaan op zoek naar een risico-ongevoelige maatstaf die als stok achter de deur moet gelden; een minimale, risico-ongevoelige kapitaaleis voor alle banken: de leverage ratio.

2.3 VAN BASEL 2 NAAR BASEL 3

Zoals aangegeven in de voorgaande paragrafen is er na de crisis op een aantal gebieden al snel aanvullende wetgeving opgezet, bijvoorbeeld op het gebied van securitisaties de kapitaaleisen voor het handelsboek en het beheerst beloningsbeleid. Het Basel Committee on Banking Supervision (BCBS) heeft een meer fundamentele review gedaan van de kapitaaleisen en de manier waarop die tijdens de crisis hebben gefunctioneerd. Het doel van deze analyse is om de lessen die zijn geleerd, om te zetten in voorstellen om het kapitaalraamwerk uit Basel 2 te verbeteren.

Figuur 2.1: Overzicht wijzigingen aan prudentiële regelgeving

Bij de totstandkoming van Basel 3 ging het BCBS als volgt te werk:

- Het BCBS schets in de contouren van Basel 3 in Comprehensive strategy to adress the lessons of the banking crisis². De inhoud daarvan komt in par. 2.3.1 in meer detail ter sprake.
- Op 30 maart 2009 spreekt Nout Wellink in zijn rol van voorzitter van het BCBS voor het Economic and Monetary Affairs Committee van het Europese Parlement. Hij geeft daarbij aan welke initiatieven het Basel

2 <http://www.bis.org/press/p081120.htm>.